

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ МИХАЙЛА ДРАГОМАНОВА
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА ТА ПОЛІТОЛОГІЇ**

**ПОЛІТИКА ТА ПРАВО
В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ:
ПОШУК РІШЕНЬ**

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

...

23 КВІТНЯ 2024

**Київ
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова
2024**

УДК 32:341.3«364»(082)
П 50

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова
(протокол № 8 від 28 березня 2024 року)*

П 50 **ПОЛІТИКА ТА ПРАВО В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ: ПОШУК
РІШЕНЬ** : збірник матеріалів Міжнарод. наук. конф. / за заг. ред.
П. В. Горінова ; Навчально-науковий інститут права та політології
УДУ імені Михайла Драгоманова (м. Київ, 23 квітня 2024 р.). – Київ :
Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024. – 399 с.

Збірник матеріалів Міжнародної наукової конференції «Політика та право в умовах дії воєнного стану: пошук рішень» містить короткий зміст результатів науково-дослідних робіт наукових, науково-педагогічних працівників, докторантів, аспірантів та студентів закладів вищої освіти, наукових установ і організацій. Збірник присвячено аналізу й оцінці політичних і правових аспектів у контексті воєнного стану, з особливим акцентом на українські реалії та міжнародну перспективу. У збірнику широко представлені теми, що стосуються захисту прав людини, правового регулювання під час воєнного стану, ролі національних та міжнародних інституцій у забезпеченні правопорядку та справедливості. Велика увага приділена питанням соціального захисту військовослужбовців та цивільного населення, особливостям правосуддя в умовах воєнного стану. Дослідження в збірнику відзначаються глибоким аналітичним підходом та різноманітністю методологій, що дозволяють оцінити складність та багатовекторність правових і політичних викликів сучасного світу.

Збірник є джерелом для науковців, юристів, політологів, а також для всіх, хто цікавиться глибоким розумінням сучасних правових і політичних реалій. Він сприяє науковому діалогу, обміну знаннями та досвідом між фахівцями різних галузей, що є ключовим для вироблення комплексних підходів до вирішення глобальних викликів сучасності.

Відповідальність за грамотність, автентичність цитат, правильність фактів і посилань несуть автори матеріалів.

УДК 32:341.3«364»(082)
DOI: https://doi.org/10.31392/UDU-MK_NNIPiP_2024

© Автори публікацій, 2024
© ННПіП УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024
© Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2024

Павло ГОРИНОВ / Pavlo GORINOV

*кандидат юридичних наук, доцент, заслужений працівник соціальної сфери України,
директор Навчально-наукового інституту права та політології,
доцент кафедри правознавства та галузевих юридичних дисциплін
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ)*

Ростислав ДРАПУШКО / Rostyslav DRAPUSHKO

*кандидат філософських наук, доцент, заслужений працівник соціальної сфери України,
проректор з науково-педагогічної роботи,
доцент кафедри соціальної філософії, філософії освіти та освітньої політики
Українського державного університету імені Михайла Драгоманова (м. Київ)*

**ЄВРОПЕЙСЬКА ІНТЕГРАЦІЯ УКРАЇНИ:
ПРАВОВИЙ ВИМІР І СТРАТЕГІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ**

Амбітне прагнення України до вступу в Європейський Союз, що відображається у стратегічному баченні становлення країни як повноправного члена європейської спільноти, являє собою відповідь на комплекс національних інтересів у контексті пострадянських перетворень. Це зобов'язання, утверджене після проголошення незалежності в 1991 році, підкріплене засадами зовнішньої політики, що були конкретизовані у Постанові Верховної Ради України «Про основні напрями зовнішньої політики України», ухваленій 2 липня 1993 року.

Відзначимо, що на ранньому етапі розвитку державності, Україна, усвідомлюючи своє геополітичне положення та нові виклики сучасного світопорядку, ініціювала та почала розвивати відносини з ЄС, що позначилось у залученні України до європейських процесів. Ці зусилля підкреслюють історичну та стратегічну перспективу України в європейській інтеграції, що є не тільки показником зовнішньополітичної стратегії, а й виразом внутрішньої трансформації в контексті адаптації до європейських правових стандартів і норм.

Відповідно до статті 11 Закону України «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» однією з основоположних засад зовнішньої політики України є забезпечення інтеграції України в європейський політичний, економічний, правовий простір з метою набуття членства в ЄС [1].

Ключовим кроком у процесі інтеграції України в європейську правову систему стало підписання Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їхніми державами-членами, що відбулося у 1994 році. Угода, ратифікована Законом України від 10 листопада 1994 року № 237/94-ВР, заклала фундамент для детального аналізу та пристосування українського законодавства до європейських норм, відкриваючи перспективи політичної, економічної та, найважливіше, правової інтеграції.

Цей ініціативний акт знаменував собою початок системного впровадження міжнародних правових норм в національну систему України, що вимагало суттєвих зусиль у сфері гармонізації внутрішнього законодавства з європейськими стандартами. Протягом наступного десятиріччя, Україна зосередила зусилля на адаптації свого правового поля, зокрема, шляхом модифікації та реформування ключових аспектів правової системи, що стосуються верховенства права, захисту прав людини та фундаментальних свобод.

Подальший важливий крок був зроблений у 2014 році з укладенням Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, що позначило суттєвий прогрес у напрямку політичної асоціації та економічної інтеграції. Однак, євроінтеграційний процес не обмежується лише політичними та економічними аспектами, але й включає в себе значні правові трансформації. Це передбачає посилення демократичних інституцій, подальше реформування правової системи, особливо в сферах правосуддя, законодавчої влади та прав людини.

Аналіз сучасного стану та перспектив подальших відносин України з ЄС у контексті євроінтеграції засвідчує велике значення юридичної складової цього процесу. Зокрема, необхідність подолання внутрішніх та зовнішніх викликів, прискорення реформ у правовій, політичній, соціальній та економічній сферах, висуває перед Україною складне завдання узгодження національного законодавства з європейськими стандартами та нормами, вимагаючи комплексного підходу та системних змін у правовій сфері.

Досягнення Україною статусу повноправного члена Європейського Союзу, яке є стратегічною метою держави, набуває нового виміру в контексті триваючої збройної російської агресії. У цьому аспекті, необхідність реалізації внутрішніх передумов інтеграції, зокрема через системні реформи в соціально-економічній сфері, розвиток громадянського суспільства, а також зміцнення демократичних інституцій, набуває особливої актуальності. Важливим є також пошук найбільш ефективної моделі національної безпеки, що має враховувати як необхідність протидії зовнішній агресії, так і забезпечення внутрішньої стабільності та державного суверенітету.

В умовах воєнного стану і ведення бойових дій, виклики перед Україною у сфері євроінтеграції стають ще більш складними. Національна безпека та обороноздатність країни вимагають особливої уваги та підходів, які б гарантували ефективну реакцію на зовнішні загрози, одночасно зберігаючи та розвиваючи демократичні процеси та інституції. У цьому контексті, реформи у правовій сфері, спрямовані на гармонізацію з нормами та стандартами ЄС, повинні враховувати також необхідність адаптації до умов воєнного стану, забезпечуючи правову безпеку та захист прав громадян. Отже, баланс між досягненням євроінтеграційних цілей та відповіддю на виклики воєнного часу стає ключовим завданням на шляху України до Європейського Союзу.

28 лютого 2022 року президент України Володимир Зеленський, прем'єр-міністр України Денис Шмигаль та голова Верховної Ради України Руслан Стефачук разом підписали заявку на членство України в ЄС. З правової точки зору, мова не йде про швидкий вступ до ЄС, а сам процес вступу займатиме достатню кількість часу. Проте, процес є запущеним. Як не дивно, але саме період російської збройної агресії на території України став найкращим часом для подання такої заявки. Навіть за спокійних часів незалежна Україна не була такою близькою до Євросоюзу [2, с. 367]. Прагнення України до прискореної інтеграції в Європейський Союз зіштовхується з його обережною позицією, який наразі не готовий розглядати можливість повноправного членства України у найближчому майбутньому. Це зумовлено необхідністю комплексного впровадження реформ, спрямованих на узгодження українського законодавства та економічних стандартів з вимогами Європейського Союзу. Процес адаптації національного законодавства та економічних механізмів є критично важливим для вирішення ряду питань, що охоплюють не тільки правову сферу, але й економічну, соціальну та політичну стабілізацію.

Однак, ці виклики також відкривають перед Україною можливості для докорінного оновлення та модернізації системи, що включає в себе розвиток

інституціональних механізмів, утвердження верховенства права, забезпечення прозорості урядування, а також створення умов для сталого економічного розвитку. З цієї перспективи, відкладення повноправного членства може виступати як додатковий стимул для України, підштовхуючи до необхідності поглиблення та прискорення процесів реформування, відповідно до європейських стандартів і цінностей.

Відтак, інтеграція України до ЄС є доволі непростим питанням і процес його вирішення не може проходити швидко. Не один рік в Україні точилися дискусії щодо її інтеграційного вибору, тобто вибору моделі інтеграції: європейської чи євразійської. Революція гідності, анексія Криму та військові дії на території України остаточно усунули полярність руху Захід – Схід і, нарешті, визначили наші інтеграційні пріоритети до європейського шляху розвитку. Інтеграційний вибір будь-якої країни має щонайменше три аспекти: правовий, економічний, політичний. Для України ці три аспекти мають особливе значення. Правовий аспект – це збереження суверенітету і державності, економічний – розвиток країни і добробут народу, політичний – це забезпечення цивілізаційного майбутнього Українського народу [3, с. 165].

Україна рухається в напрямку вступу до Європейського Союзу, проте цей процес є доволі складним і супроводжується численними викликами. Основна проблема для України полягає у повільному реформуванні основних засад державної влади, незмінного законодавства, рівня корупції, «ручного» правосуддя та організованої злочинності, що унеможлиблює входження країни в ЄС. Проведене дослідження показало, що за думкою експертів, «прискорити процес вступу може й сама Україна шляхом злагодженої роботи законодавчої та виконавчої гілок влади задля внесення змін до законодавства з метою імплементації положень законодавства Євросоюзу» [4, с. 256]. Особливу увагу варто приділити комплексу проблем, які виникають на шляху України до входження в Європейський Союз. Ключовою серед них є системна корупція в органах державної влади та необхідність глибокого реформування правоохоронної системи. Ці виклики потребують втілення європейських стандартів у національну правову інфраструктуру, що є невіддільною частиною інтеграційного процесу. Подолання цих бар'єрів вимагатиме значних зусиль та ресурсів, які будуть направлені на створення прозорого та ефективного судочинства, законодавчих ініціатив і механізмів контролю.

Додатково, соціально-економічні умови в Україні, такі як низький рівень життя населення та високі показники безробіття, ускладнюють процес виконання економічних критеріїв, необхідних для вступу до ЄС. Ці фактори, які потребують широкомасштабних економічних реформ та соціальної модернізації, вимагають уваги як з правового, так і з соціально-економічного боку. Україна стикається з необхідністю розробки та імплементації нових законодавчих ініціатив, які сприятимуть підвищенню життєвого стандарту громадян та створенню сприятливих умов для економічного розвитку.

Значну роль у цьому процесі відіграє також триваюча російська війна проти України. Війна не лише завдає великої шкоди українській економіці та інфраструктурі, але й ставить під загрозу виконання критичних вимог ЄС, особливо у сферах безпеки та оборони. Ці обставини вимагають від України не тільки вирішення безпосередніх наслідків збройної агресії, але й адаптації правових рамок до нових реалій, що включають захист суверенітету, реформування оборонної сфери, забезпечення стабільності та безпеки в країні.

Попри значні виклики на шляху до євроінтеграції, Україна демонструє послідовність та рішучість у втіленні європейських норм і стандартів. У цьому

контексті, національні зусилля спрямовані на гармонізацію законодавства, удосконалення інституційних структур і впровадження необхідних реформ, які відповідають європейським моделям управління, правової держави та захисту прав людини. Співпраця та підтримка з боку держав-членів ЄС відіграє ключову роль у цьому процесі, допомагаючи Україні поступово досягати визначених цілей і водночас поглиблювати стратегічне партнерство, яке має потенціал взаємної вигоди.

З погляду економічного розвитку, вступ України до ЄС обіцяє вагомі переваги. Відкриття доступу до спільного ринку ЄС, з його майже півмільярда споживачів, створить для України значні можливості для розширення експорту, збільшення обсягів виробництва та підвищення прибутковості вітчизняних компаній. Важливим аспектом є також спрощення торговельних умов і відсутність митних бар'єрів, що робить українську продукцію більш конкурентоспроможною на європейському ринку. Ці переваги не тільки сприятимуть економічному зростанню України, але й забезпечать важливий крок у напрямку інтеграції з європейською економічною системою, відкриваючи ширші перспективи для розвитку в майбутньому.

Наступна перевага – це фінансова допомога. Як було зазначено, що членство в ЄС дозволить Україні отримати доступ до різних видів фінансової допомоги, такої як гранти та кредити. Це може включати не тільки допомогу в розвитку економіки, але й допомогу в соціальних та інших сферах. Україна має можливість отримати фінансову допомогу в рамках різних програм та ініціатив ЄС. Наприклад, це можуть бути програми підтримки демократії та прав людини, розвитку малого та середнього бізнесу, енергоефективності тощо. Така допомога може допомогти Україні знизити свій борговий тягар, зменшити залежність від зовнішніх кредиторів та забезпечити стабільність економіки країни. Крім того, членство може сприяти привабливості України для іноземних інвесторів, що також може мати позитивний вплив на розвиток економіки країни [5, с. 349].

У контексті євроінтеграційного процесу України, важливо зазначити, що вступ до Європейського Союзу набуває виміру, що виходить далеко за межі економічних переваг. Важливим аспектом цього процесу є стимулювання глибоких внутрішніх реформ, включаючи правові, політичні та соціальні зміни. Щоб досягти стандартів, необхідних для членства в ЄС, Україні здійснено реформи, спрямовані на зміцнення верховенства права, боротьбу з корупцією, децентралізацію влади, оптимізацію податкової та митної політик. Ефективне впровадження цих реформ призведе до поліпшення управління та прозорості в прийнятті рішень, підвищення якості адміністративних послуг, що має ключове значення для забезпечення добробуту населення та розвитку цивільного суспільства.

Після вступу до Європейського Союзу Україна отримає можливість активної участі у формуванні спільної політики та процесах прийняття рішень на рівні ЄС. Це відкриває перспективи для більш значної політичної інтеграції, а також забезпечує можливість спиратися на політичну підтримку та захист від провідних європейських країн. Такий розвиток подій істотно зміцнить міжнародне становище України, відкриваючи нові горизонти для зовнішньої політики та міжнародної співпраці. У цьому контексті, правовий вимір євроінтеграції стає особливо актуальним, оскільки передбачає не тільки відповідність українського законодавства стандартам ЄС, але й забезпечує реальну участь у правотворчих процесах на європейському рівні.

Таким чином, процес євроінтеграції України залишається одним з пріоритетних напрямків її зовнішньої політики, незважаючи на численні виклики, зокрема, в умовах триваючої збройної російської агресії. Протистояння військовій загрози, а також

необхідність подолання внутрішніх проблем, таких як корупція, політична нестабільність та низький рівень життя населення, ставлять перед Україною складні завдання. Водночас, євроінтеграція відкриває шлях до важливих економічних та соціальних перетворень, стимулюючи проведення необхідних реформ і зміцнення демократії.

Отже, після вступу до ЄС Україна зможе сповна скористатися перевагами членства у великій європейській родині. Це не лише підвищить економічний потенціал держави через доступ до європейських ринків, але й значно зміцнить її політичні позиції на міжнародному рівні. Участь у спільній політиці та прийнятті рішень у ЄС надасть Україні можливість більш активно впливати на європейську агенду, в той же час забезпечуючи підтримку та захист з боку провідних європейських країн. У цьому контексті, успішна реалізація внутрішніх реформ і дотримання європейських стандартів відіграють ключову роль, підкреслюючи важливість послідовної та ефективної стратегії на шляху до євроінтеграції.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про засади внутрішньої і зовнішньої політики : Закон України від 01 липня 2010 року № 2411-VI. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2411-17#Text> (дата звернення 06.03.2024).
2. Макаренко Н. А. Нові перспективи вступу України до Європейського Союзу: вплив російсько-української війни 2022 року на Євроінтеграцію. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. С. 366–369.
3. Савка Х. Україна та ЄС: проблеми та перспективи інтеграції в сучасних умовах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. № 23. 2022. С. 164–169.
4. Слободянюк А. Дослідження перспективи вступу України до Євросоюзу, її подальший розвиток. *Management, administration and law: problems, trends, achievements*. № 5, 2022. С. 254–260.
5. Коротка А. Вступ України до Європейського Союзу: проблеми та перспективи. *Актуальні питання у сучасній науці*. 2023. С. 343–352.

УДК 342.53(477)«364»

Роман ГРИНЮК / Roman GRYNIOUK

*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри права Вінницького торговельно-економічного інституту
Державного торговельно-економічного університету (м. Київ)*

РОЛЬ ВЕРХОВНОЇ РАДИ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Функціонування інститутів публічної влади в умовах війни є значним викликом. Держава, перебуваючи в надзвичайній ситуації, повинна здійснювати заходи щодо захисту національного суверенітету, основних прав і свобод людини і громадянина, задоволення потреб військових. Тобто, в умовах воєнного часу акцент у діяльності органів публічної влади робиться на пріоритетне забезпечення воєнних потреб Збройних Сил України та вирішення гуманітарних питань населення. Тому, запровадження воєнного стану є саме тим інструментом, який направлений на збереження нормального функціонування публічної влади України. У зв'язку з військовою агресією Російської Федерації проти України 24 лютого 2022 року на всій